

Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Αφρικής

Στο κεφάλαιο αυτό θα μάθετε:

- για τη θέση της Αφρικής στον παγκόσμιο χάρτη
- για τα κυριότερα στοιχεία του φυσικού της περιβάλλοντος

Εικόνα 37.1: Γεωμορφολογικός χάρτης της Αφρικής

Εντοπίστε τη θέση της Αφρικής στον χάρτη της τάξης σας και σημειώστε τις θάλασσες από τις οποίες βρέχεται. Σε ποια γεωγραφικά σημεία συνδέεται με άλλες ηπείρους;

Η Αφρική είναι ένα απέραντο οροπέδιο, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου βρίσκεται στην τροπική ζώνη. Το οροπέδιο αυτό καταλήγει στη θάλασσα δημιουργώντας απόκρημνες ακτές, τις οποίες οι Ευρωπαίοι εξερευνητές δύσκολα μπορούσαν να προσεγγίσουν. Για τον λόγο αυτό το εσωτερικό της Αφρικής άργησε να εξερευνηθεί. Η Αφρική θεωρείται η πιο αραιοκατοικημένη ήπειρος, διότι

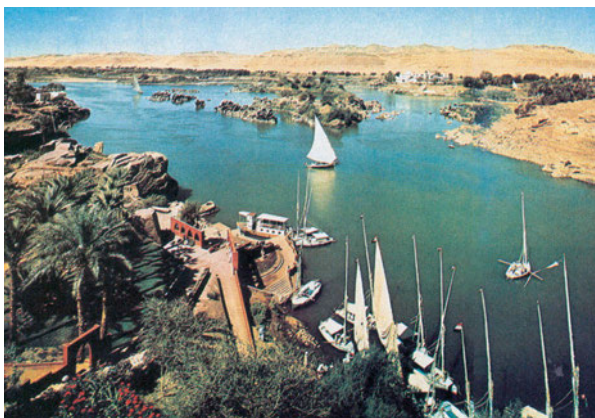
αποτελείται από ερημικές και **ημιέρημες** βραχώδεις εκτάσεις και από παρθένα δάση, περιβάλλοντα τα οποία διαμορφώνουν δύσκολες συνθήκες διαβίωσης.

Το ηπειρωτικό ανάγλυφο δεν παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Γενικά στο κέντρο της ηπείρου υπάρχουν μικροί ορεινοί όγκοι, ενώ στην περιφέρεια συναντάμε μικρά και μεγάλα όρη, πολλά από τα οποία αποτελούν ηφαίστεια.

Το Κιλιμάντζαρο είναι το υψηλότερο βουνό της Αφρικής. Στην κορυφή του βρίσκεται το γνωστό ηφαίστριο. Άλλα ηφαιστειογενή όρη είναι το όρος Κένυα, το Ρουβενζόρι, το Καμερούν και η Αιθιοπική οροσειρά. Η μοναδική μεγάλη οροσειρά είναι ο Άτλας, που βρίσκεται στα βορειοανατολικά της ηπείρου και απλώνεται από τον Ατλαντικό ωκεανό μέχρι τις ακτές της Μεσογείου Θάλασσας.

Το ταξίδι στο εσωτερικό της Αφρικής ονομάζεται «σαφάρι». Με τη βοήθεια του γεωμορφολογικού χάρτη σχεδίασε ένα σαφάρι στην Αφρική. Ποια άλλα βουνά θα συναντήσεις και ποια μεγάλη έρημο θα διασχίσεις; Προσπάθησε να εντοπίσεις προβλήματα που είναι πιθανό να αντιμετωπίσεις.

Εικόνα 37.2: Ο Νείλος κοντά στο Ασσουάν

Εικόνα 37.3: Το φράγμα στον Ζαμβέζη, Ζιμπάμπουε

Το υδρογραφικό δίκτυο της Αφρικής αποτελείται από πολλές μεγάλες λίμνες, όπως είναι η Βικτόρια, η Ταγκανίκα, η Νυάσσα, η Τσαντ και άλλες, καθώς επίσης και από γνωστούς ποταμούς.

Ο Νείλος, που είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της ηπείρου, αποτελεί βασική πηγή ζωής για τους κατοίκους της Αιγύπτου. Στις εκβολές του σχηματίζεται ένα πολύ μεγάλο και εύφορο «δέλτα». Οι Αιγύπτιοι έχουν κατασκευάσει το γνωστό φράγμα του Ασσουάν, με το οποίο χρησιμοποιούν τα νερά του. Άλλοι μεγάλοι ποταμοί της Αφρικής είναι ο Κόνγκο, ο Νίγηρας, ο Ζαμβέζης και ο Σενεγάλης.

Ας συζητήσουμε μαζί πώς ο άνθρωπος κατέστρεψε το φυσικό περιβάλλον, με συνέπεια πολλά είδη της πανίδας και χλωρίδας να έχουν εξαφανιστεί ή να απειλούνται με εξαφάνιση.

Στην Αφρική υπάρχει ένας τεράστιος ορυκτός πλούτος από κοιτάσματα πολύτιμων μετάλλων (χρυσού, αργύρου και διαμαντιών), ορυκτών καυσίμων (πετρελαίου, άνθρακα, φυσικού αερίου), και μεταλλευμάτων (χαλκού, σιδήρου, ουρανίου κ.ά.). Τα κοιτάσματα αυτά βρίσκονται διάσπαρτα σε ολόκληρη την ήπειρο, αλλά παραμένουν αναξιοποίητα εξαιτίας της έλλειψης τεχνογνωσίας και οικονομικών πόρων των κατοίκων. Για πολλές δεκαετίες, χώρες του ονομαζόμενου δυτικού κόσμου

Κεφάλαιο 37ο

(Αγγλία, Γαλλία κ.ά.) ίδρυσαν αποικίες στις περιοχές αυτές, με σκοπό την εκμετάλλευση του πλούτου για δικό τους όφελος, αφήνοντας τους κατοίκους να ζουν σε σχεδόν πρωτόγονη κατάσταση.

Γεωγραφικό γλωσσάριο

Αποικιοκρατία: κατοχή και διοίκηση εδαφών από κυβέρνηση ξένου κράτους

Ημιέρημη έκταση: έκταση ηπειρωτική που βρίσκεται στα άκρα των ερήμων

Ομαδική δραστηριότητα (προαιρετική)

Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Η μία βρίσκει πληροφορίες για τον σχηματισμό των διαμαντιών και η άλλη εξηγεί γιατί στο «δέλτα» των ποταμών δεν μπορούμε να κατασκευάσουμε λιμάνια.

Αν θέλεις, διάβασε κι αυτό...

Έρχα του ανθρώπου στην Αφρική

Η διώρυγα του Σουέζ: Το τεχνικό έργο που προσέφερε τα μέγιστα στην ανθρωπότητα. Συντόμωσε τις αποστάσεις ανάμεσα στα ευρωπαϊκά και στα ασιατικά λιμάνια, αφού τα πλοία ήταν υποχρεωμένα να κάνουν τον περίπλοο της Αφρικής διανύοντας περίπου απόσταση 11.000 χιλιομέτρων, ενώ με την κατασκευή της διώρυγας η απόσταση αυτή έγινε σχεδόν η μισή. Η διάνοιξη της διώρυγας οφείλεται στον Γάλλο μηχανικό Φερτινάντ ντε Λεσσέψ. Περισσότεροι από πενήντα χιλιάδες εργάτες δούλεψαν για δέκα χρόνια (1859-1869). Η διώρυγα έχει μήκος 168 χιλιόμετρα και βάθος 9 μέτρα.

Το φράγμα του Ασσουάν: Είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο και χτίστηκε το 1964 πάνω σε καταρράκτη, κοντά στη λίμνη Νάσσερ. Έχει μήκος 2.000 μέτρα και ύψος 45 μέτρα. Χάρη στο φράγμα αρδεύονται 4 εκατομ. στρέμματα ολόκληρο τον χρόνο, ενώ πρώτα αρδεύονταν μόνο το καλοκαίρι. Η κατασκευή του επηρεάζει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη της Αιγύπτου, αφού εμποδίζει τις πλημμύρες στις κατοικημένες περιοχές, παρέχει νερό για ύδρευση και άρδευση, αυξάνει την αρδευόμενη γη κι επομένως το εισόδημα των καλλιεργητών, δίνει τη δυνατότητα να δημιουργηθούν νέες βιομηχανίες, παρέχει υδροηλεκτρική ενέργεια και βελτιώνει τον τρόπο ζωής των Αιγυπτίων.

Ταυτόχρονα όμως δημιουργεί και σοβαρά προβλήματα, όπως είναι ο περιορισμός της φυσικής λίπανσης των περιοχών, η οποία γινόταν με τις πλημμύρες του Νείλου. Τώρα πρέπει να γίνεται στη χώρα εισαγωγή λιπασμάτων, πράγμα που επιβαρύνει την οικονομία και υποβαθμίζει την ποιότητα των προϊόντων. Άλλα προβλήματα είναι η αύξηση της υγρασίας που καταστρέφει τα αρχαία μνημεία και ο φόβος της καταστροφής μεγάλου μέρους της Αιγύπτου στην περίπτωση υπερχειλίσής του.

Οι συγγραφείς

Οι κάτοικοι και τα κράτη της Αφρικής

Στο κεφάλαιο αυτό θα μάθετε:

- ❖ για τους κατοίκους της Αφρικής και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν
- ❖ για τα κράτη της Αφρικής

1. Οι κάτοικοι της Αφρικής

Εικόνα 38.1: Νομάδες στο Φουλάνι Δυτ. Αφρικής

Εικόνα 38.2: Οι φυλές Κικουγιού και Μασάι της Κένυας

Ας συζητήσουμε μαζί γιατί στην Αφρική συναντάμε τόσο μεγάλη ποικιλία εθίμων, συνθειών και πολιτισμών, στοιχεία τα οποία τη χαρακτηρίζουν ως «μωσαϊκό φυλών και εθνοτήτων».

Στη Βόρεια Αφρική ζουν Άραβες, λευκοί μουσουλμάνοι, οι οποίοι χωρίς να δεχθούν σημαντική επιρροή από την Ευρώπη δημιούργησαν αξιόλογο πολιτισμό. Μνημεία του αιγυπτιακού πολιτισμού δηλώνουν την προσφορά των αρχαίων Αιγυπτίων στην ανθρωπότητα: οι πυραμίδες, εφευρέσεις, τα κείμενα στην ιερογλυφική γραφή, το γυαλί, το πρώτο άρμα με τροχούς και πολλά άλλα. Στη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας φυλάσσονται ανεκτίμητης αξίας πάπυροι, στους οποίους υπάρχουν πληροφορίες και αναπαραστάσεις αυτού του αξιόλογου πολιτισμού.

Ας εξετάσουμε τις σχέσεις των Ελλήνων με τους Αιγυπτίους από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου μέχρι και τη σύγχρονη εποχή. Ο Κωνσταντίνος Καβάφης αποτελεί έναν ισχυρό κρίκο αυτής της σχέσης.

Οι κάτοικοι της Βόρειας Αφρικής ανήκουν κυρίως στη λευκή φυλή. Αξιοποιώντας τη σύγχρονη τεχνολογία χρησιμοποιούν τους φυσικούς πόρους και κυρίως το πετρέλαιο των ερήμων της Σαχάρας και της Ερυθράς Θάλασσας. Στην έρημο ζουν λίγοι βεδουίνοι, οι οποίοι σταδιακά εγκαταλείπουν τη νομαδική ζωή και εγκαθίστανται κοντά στις μεγάλες πόλεις, όπου βρίσκουν εργασία.

Εικόνα 38.3: Καταυλισμός προσφύγων της Σομαλίας

Εικόνα 38.4: Λιμός στη Σομαλία

Εικόνα 38.5: Στο σχολείο του Λάγος της Νιγηρίας

Στην Κεντρική Αφρική κυρίως κατοικούν μαύροι ιθαγενείς, οι οποίοι δέχθηκαν έντονες επιρροές από την αποικιοκρατία των Ευρωπαίων και από την εγκατάσταση των Αράβων στην περιοχή. Πολλές από τις χώρες της Κεντρικής Αφρικής ανήκουν σε αυτές που ονομάζουμε «χώρες του Τρίτου Κόσμου», επειδή είναι οι πιο φτωχές του κόσμου. Πείνα, αρρώστιες, ιδιαίτερα το Α.Ι.Δ.Σ., έλλειψη νερού και φαρμάκων οδηγούν τους κατοίκους σε αφανισμό, παρά τον μεγάλο αριθμό των γεννήσεων.

Συζητήστε μεταξύ σας και προβληματιστείτε για τη ζωή των παιδιών στις περιοχές αυτές. Ποια πιστεύετε ότι θα πρέπει να είναι η δική μας στάση απέναντι στα προβλήματα επιβίωσης αυτών των παιδιών;

Η Νότια Αφρική χαρακτηρίζεται από τον ανθρώπινο αγώνα κατά των φυλετικών διακρίσεων. Μέχρι τα μέσα του 17ου αιώνα κατοικούσαν εκεί μόνο λίγοι μαύροι ιθαγενείς. Στη συνέχεια έφθασαν οι Ευρωπαίοι (Ολλανδοί, Γάλλοι, Γερμανοί και Άγγλοι) με σκοπό να εκμεταλλευτούν τον φυσικό πλούτο της περιοχής. Οι Ευρωπαίοι άποικοι μεταχειρίστηκαν τους ιθαγενείς σαν δούλους στα χωράφια τους.

Ας συζητήσουμε μαζί για την άδικη κυριαρχία των λευκών πάνω στους νέγρους. Η πολιτική των φυλετικών διακρίσεων, η πολιτική του απαρχαίνι όπως είναι γνωστή, δεν πρέπει να χαρακτηρίζει τον σημερινό άνθρωπο.

2. Τα κράτη της Αφρικής

Σήμερα η Αφρική αποτελείται από περισσότερα από 55 κράτη, πολλά από τα οποία απέκτησαν την ανεξαρτησία τους κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Τα κράτη κυρίως της Κεντρικής Αφρικής είναι αραιοκατοικημένα εξαιτίας των δύσκολων κλιματικών συνθηκών που επικρατούν εκεί.

Εικόνα 38.6: Νέλσον Μαντέλα

Οπαδοί του Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσου. Το κόμμα αυτό κέρδισε τις πρώτες πολυφυλετικές εκλογές το 1994 και ο Νέλσον Μαντέλα έγινε πρόεδρος.

Βρείτε στον χάρτη της Αφρικής τα κράτη της και τις πρωτεύουσές τους. Εντοπίστε επίσης στον χάρτη τα γνωστότερα λιμάνια της Αφρικής.

Οι χώρες της Βόρειας Αφρικής, δηλαδή οι βορειοαφρικανικές αραβικές χώρες, έχουν υψηλότερο επίπεδο ζωής από τις χώρες του νότου. Αυτό συμβαίνει επειδή οι καλές κλιματικές συνθήκες έχουν βοηθήσει σε ικανοποιητικό βαθμό την ανάπτυξη της γεωργίας. Επιπλέον το πλούσιο σε ορυκτά υπέδαφος συντελεί στην οικονομική ανάπτυξή τους, μάλιστα δε μερικές από τις χώρες αυτές εξάγουν πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Αντίθετα, οι χώρες του νότου, που έχουν να αντιμετωπίσουν πολύ δύσκολες κλιματικές συνθήκες, δεν έχουν αξιοποιήσει το εξίσου πλούσιο υπέδαφός τους και δεν μπόρεσαν μέχρι σήμερα να αναπτυχθούν οικονομικά.

Γενικά, παρατηρείται καθυστέρηση στην ανάπτυξη της αφρικανικής ηπείρου. Ένας σοβαρός λόγος της καθυστέρησης αυτής ήταν η δράση των αποικιακών καθεστώτων. Βέβαια, και μετά το τέλος της αποικιοκρατίας δεν υπήρξε άμεση ανάπτυξη. Μεταξύ των αιτιών συγκαταλέγονται η έλλειψη υποδομών, ο τεχνητός καθορισμός των συνόρων σύμφωνα με τα συμφέροντα των αποικιοκρατών, η εγκαθίδρυση απολυταρχικών καθεστώτων, οι λιμοί, οι αρρώστιες και βεβαίως οι εμφύλιοι πόλεμοι μεταξύ των κρατών, όπως στη Ρουάντα, στο Τσαντ, στο Σουδάν και αλλού.

Ας συζητήσουμε πώς θα μπορούσαν οι κάτοικοι των χωρών αυτών, με τη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας, να αναπτυχθούν οικονομικά και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους. Πώς θα συμβεί αυτό χωρίς να κάνουν τα δικά μας λάθη, δηλαδή χωρίς να καταστρέψουν το περιβάλλον για χάρη της ανθρώπινης ευημερίας;

Αν θέλεις διάβασε κι αυτό...

Οι φυλετικές διακρίσεις

Τα κυριότερα στοιχεία των φυλετικών διακρίσεων ήταν:

- ✓ Οι μαύροι δεν είχαν δικαίωμα ψήφου, ούτε μπορούσαν οι ίδιοι να αναλάβουν ένα κρατικό αξίωμα.
- ✓ Οι μαύροι έπρεπε να ζουν απομονωμένοι σε δικές τους περιοχές, μακριά από τις συνοικίες των λευκών.
- ✓ Τα επαγγέλματα που μπορούσαν να κάνουν ήταν τα πιο σκληρά, δηλαδή εργάτες στα ορυχεία, στα χωράφια και υπηρέτες των λευκών.
- ✓ Τα χρήματα που εισέπρατταν από την εργασία τους ήταν πολύ λίγα σε σχέση με αυτά που έπαιρναν οι λευκοί.
- ✓ Τα παιδιά των μαύρων δεν είχαν τις ίδιες εκπαιδευτικές ευκαιρίες με τα παιδιά των λευκών. Δεν μπορούσαν να φοιτήσουν στα καλά σχολεία, τα οποία προορίζονταν μόνο για τα παιδιά των λευκών.
- ✓ Δεν μπορούσαν να επισκεφθούν θέατρα, κινηματογράφους και γενικά τους χώρους αναψυχής, οι οποίοι προορίζονταν μόνο για τους λευκούς.

Η εξέγερση των μαύρων εναντίον αυτής της αδικίας κράτησε πολλά χρόνια και πολύ αίμα χύθηκε για την ανθρώπινη ελευθερία...

Οι συγγραφείς